

Gözaltı ve Hapishane Süreçlerinde Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet Raporu

Bu rapor, cinsiyet temelli şiddet, fiziksel ve psikolojik kötü muameleye dair detaylı anlatımlar içermektedir. Rapordaki bazı bölümler, özellikle travmatik deneyimler yaşamış kişiler için tetikleyici olabilir.

Giriş

19 Mart 2025 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu'nun gözaltına alınmasının ardından İstanbul'un farklı ilçelerinde başlayan protestolar yoğun polis saldırısıyla karşılandı. Protestolar sırasında ve sonrasında çok sayıda kişi gözaltına alındı; aralarında kadınların da bulunduğu çok sayıda kişi hakkında haksız şekilde tutuklama tedbirine başvuruldu. Gözaltı süreçlerinde ortaya çıkan ağır hak ihlalleri, özellikle kadınlara yönelik işkence, kötü muamele, cinsiyet temelli şiddet ve temel ihtiyaçlara erişim engeli, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi tarafından sahadan doğrudan takip edilmiştir.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi, gözaltına alınan kadınlara yönelik avukat desteğini hızla organize etmiş, üyeleri aracılığıyla ifade alma süreçlerinde birçok engellemeye rağmen gözlemci olarak bulunmuş, hapishanede tutulan kadınlarla görüşmeler gerçekleştirmiş ve yaşanan ihlallerin belgelenmesine katkı sunmuştur. Bu süreçte oluşturulan kriz masası aracılığıyla başvurular ve bildirimler toplanmış; gözaltı ve tutukluluk koşullarına ilişkin gelişmeler düzenli olarak takip edilmiştir.

Kadınların gözaltı ve tutukluluk süreçlerinde yaşadığı hak ihlalleri yalnızca fiziksel kötü muameleyle sınırlı kalmamış, cinsiyet temelli şiddet biçimleri olan çıplak arama, cinsel taciz, cinsel saldırı ve aşağılayıcı muamele ile de derinleşmiştir. Öte yandan, kadınların özgül ihtiyaçları çoğu zaman karşılanmamıştır.

Bu rapor, gözaltı ve tutuklama süreçlerinde kadınların maruz kaldığı bu çok boyutlu ihlallerin belgelenmesi, kamuoyuyla paylaşılması ve hukuki sürecin şeffaf şekilde yürütülmesine katkı sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Raporun temelini kadınların tanıklıkları ve avukatların gözlemleri oluşturmaktadır.

Yöntem

Bu rapor, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi tarafından 21–30 Mart 2025 tarihleri arasında yürütülen izleme, müdahale ve dayanışma faaliyetleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Raporun temel verisi, gözaltı ve tutukluluk süreçlerinde kadınlarla yapılan avukat görüşmeleri ile avukatların gözlem ve notlarından oluşmaktadır. Nitel bir yöntem izlenmesinin nedeni, kadınların uğradığı hak ihlallerinin ve maruz kaldıkları cinsiyetçi pratiklerin salt sayısal verilerle ifade edilemeyecek ölçüde katmanlı ve özgün olmasıdır. Bu yaklaşım, kadınların sosyo-psikolojik deneyimlerini, patriyarkall güç ilişkilerini ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sistematik etkilerini daha derinlemesine ortaya koyabilmeyi amaçlamaktadır.

Toplamda 47 kadınla görüşme gerçekleştirilmiş; görüşmelerin yapıldığı taidlerde bu kadınlardan 46'si tutuklu, 1'i ev hapsindedir. Kadınların yaşları 18-35 arasında değişmektedir. 28 ve 30 Mart 2025 tarihlerinde Kadın Hakları Merkezi üye avukatlarıyla Marmara Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda (Silivri Hapishanesi) yapılan yüz yüze görüşmelerde, yakalama anından tutukluluk sürecine kadar yaşanan hak ihlalleri, fiziksel sağlık ve psikolojik durumları, tedavi ihtiyaçları ve talepleri kayıt altına alınmıştır. Görüşmelerde, kadınların kendi hikâyelerini özerk bir biçimde aktarabilmeleri için yönlendirici sorulara yer verilmemiş, güvenli ve saygılı bir ortam yaratılmasına özen gösterilmiştir.

Raporda feminist bir perspektif benimsenmiş, kadınların beyanları tekil vakalar veya münferit “olaylar” olarak değil; patriyarkal sistemin ürettiği kurumsal, hukuki ve toplumsal dinamiklerin yansıması olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda, kolluk kuvvetleriyle, adli makamlarla ve hapishane idaresiyle ilişkilerde yaşanan sistematik eşitsizlikler, kadınların üzerinde kurulan denetim ve tahakküm mekanizmaları da analiz edilmiştir.

Ayrıca gözaltı süreçlerinde görev alan avukatların, ifade alma işlemlerine gözlemci olarak katıldığı ve bu süreçte kadınların temel haklarına erişimini sağlamak amacıyla hukuki destek sunduğu bilgisi rapora yansıtılmıştır. Gözaltı koşulları, kötü muamele ve cinsiyet temelli ayrımcılık gibi ihlaller, avukat gözlemleriyle birlikte detaylı biçimde belgelenmiştir.

Raporda aktarılan anlatımlar doğrudan kadınların ifadelerine dayanmakla birlikte, çoğu avukatların tanıklıkları aracılığıyla ikinci elden derlenmiştir. Dolayısıyla her bir beyan, sözün öznesine saygı gösterilerek ve gerekli mesafeyi koruyacak şekilde sunulmuştur. Kimlik bilgileri gizli tutulmuş, veriler rızaya dayalı kullanım ilkesi çerçevesinde işlenmiştir. Metnin dili ise yalnızca ihlalleri tespit etmeyi değil, aynı zamanda kadınların güçlenmesini ve kurumsal uygulamaların dönüştürülmesini hedefleyen bir çerçeveyi benimsemeyi amaçlamaktadır.

Gözetli ve Hapishane Süreçlerinde Kadınlara Yönelik Uygulamalar: Ortak Deneyimler ve Hak İhlalleri

Gözetli alına kadınların ve gözetli süreçlerinde görev alan avukatların aktardıkları, yakalama anından hapishane sürecine kadar uzanan geniş bir ihlaller dizisini ortaya koymaktadır. Derlenen bu tanıklıklar, kadınların beyanını esas alarak aşağıda tematik olarak değerlendirilmiştir:

1. Fiziksel Şiddet¹ ve Saçtan Sürüklenme: Beden Üzerinde Devletin Tahakkümü

Kadınların neredeyse tamamı gözetli alına alınma anlarında kolluk kuvvetleri tarafından orantısız güç kullanıldığını ve fiziksel şiddet uygulandığını bildirmişlerdir. Kadınların bir kısmı fiziksel şiddetin gözetli araçlarında da devam ettiğini ifade etmişlerdir. Kadınlarla görüşme yapan avukatlar birçok kadının bedeninde görünür işkence izlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Kadınlardan biri erkek polislerin şiddete sadece kadın bir polis geldiğinde ara verdiğini belirtmiştir.

Gözetli sürecinde kadınların maruz kaldığı fiziksel müdahaleler, yalnızca orantısız güç kullanımıyla sınırlı kalmamış; kadın bedeninin disiplin altına alınmasına ve itaat ettirilmesine dönük sistematik bir baskı mekanizmasına evrilmiştir.

Görüşülen kadınların bir kısmı saçlarından sürüklenerek gözetli alındıklarını bildirmiş ve kadınların bir kısmında gözle görülebilir saç kopuklukları olduğu tespit edilmiştir. **Saçtan sürüklenme**, kadının kamusal alandaki varlığını aşağılamak, itaat ettirmek ve boyun eğdirmek amacıyla kullanılan fiziksel ve sembolik bir şiddet biçimidir. Burada kadının bedeniyle kurulan sert temas, yalnızca “zor kullanma” niteliği taşımakla kalmaz; aynı zamanda kadını kamusal alanda değersizleştiren, cinsiyet temelli bir tahakküm mesajı içermektedir. Bir kadın Saraçhane’den Kemer’e kadar saçlarından tutularak gözetli aracına sürüklendiğini ve bu durumu muayene sırasında doktora anlatmasına rağmen rapora geçirilmediğini belirtmiştir.

Görüşülen kadınların neredeyse tamamı, **ters kelepçe** işkencesine maruz kaldığını aktarmıştır. Gözetli süresinin 36 saati aştığı bu süreçte kadınların birçoğu 8-9 saat süreyle ters kelepçeyle bekletildikleri ve bunun kolluk tarafından “rutin uygulama” olarak tariflendiğini bildirmişlerdir. Kelepçe, hukuki çerçevede ancak istisnai durumlarda ve somut tehlike hâlinde başvurulması gereken bir yöntem olmasına karşı ters kelepçe tamamen hukuk dışı bir işkence biçimidir. Ancak pratikte yaygın ve sübjektif bir biçimde kullanılmaktadır. 23.03.2025 tarihinde bir ilçe emniyet müdürlüğünde kadınlara yönelik ters kelepçe işkencesine itiraz eden avukatlara bir yetkili polis “*Nasıl kontrol edeceğimi düşünürsem öyle kelepçelerim*” gibi keyfi açıklama ve müdahalede bulunmuş ve 7 kadın avukat tarafından tutanak altına alınmıştır. Bu durum, kelepçe işleminin salt güvenlik tedbiri olmaktan çıkıp **cezalandırma ve kontrol etme** işlevi gördüğü izlenimini güçlendirmektedir.

Kadınların bir kısmı araç içinde video kaydının yapıldığını bildirmiştir. Bir kadın yakalanma esnasında bir polis tarafından şiddete maruz bırakılırken bir başka polis tarafından videoya çekildiğini bildirmiştir.

Bazı kadınlar, doktor kontrolü esnasında özel ortamda görüşme imkanı sağlanmayarak polisin de muayene esnasında yanlarında bulunduğunu bu nedenle maruz kaldıkları işkence ve kötü muamelenin belgelenmesinin engellendiğini dile getirmiştir.

¹ Bu raporda ‘fiziksel şiddet’, yalnızca beden bütünlüğüne yönelik doğrudan müdahaleleri değil; aynı zamanda, kadın bedenine yönelik kontrol, sembolik şiddet uygulamaları ve itaat mekanizmalarını içeren geniş bir kavramsal çerçeve olarak ele alınmıştır.

2. Cinsiyetçi Hakaret, Tehdit ve Küfür: Psikolojik Baskı ve Tahakkümün Bir Aracı

Kadınların neredeyse tamamı, gözaltı sürecinde fiziksel şiddetin yanı sıra **yoğun bir psikolojik baskıya** maruz kaldıklarını sıklıkla vurgulamıştır. Bu baskının, **hakaret, tehdit ve cinsiyetçi küfür** biçiminde ortaya çıktığı ifade edilmiştir.

Kadınların büyük bir kısmı, özellikle **erkek kolluk görevlilerinin** kendilerine yönelik **cinsiyetçi küfür ve hakaret** içerikli sözler kullandığını, tehdit edildiklerini belirtmiştir. Bazı kadınlar bu cinsiyetçi küfür ve hakaretlerin kadın polisler tarafından da sarf edildiğini dile getirmişlerdir. Kadınların bazıları özellikle cinsiyetçi küfür ve hakaretleri eden kadın polislerin yüzünü unutamadıklarını belirtmişlerdir. Bir kadın, kadın polis tarafından yakalandığını ve aynı kadın polisin nezarethanede görevli olduğunu ve hakaret ve tehditlerine devam ettiğini, bu durumun onda daha büyük travmatik etki yarattığını belirtmiştir. Bir kadın maruz kaldığı psikolojik şiddet nedeniyle panik atak geçirdiğini ve ilaçlarının temin edilemediğini bildirmiştir.

Cinsiyetçi küfür ve hakaretler, kadınları de ersizleştirmeyi, sindirmeyi ve itaate zorlamayı amaçlar. Bu süreçte kadın bedeni ve kimliği üzerinde denetim kurma arzusu, dilsel pratikler aracılığıyla derinleşir. Başka bir deyişle, fiziksel şiddetle sınırlı kalmayan bu sistematik tahakküm; aşağılayıcı, küçültücü ve korkutucu sözlerle kurumsal hale getirilir. Bu çok katmanlı şiddet örüntüsünde fiziksel müdahale ve psikolojik baskı i  içe geçerek, kadınların gözaltı koşullarını bir tür “eziyet” pratiğine dönüştürmektedir. Pek çok kadın, gözaltı sırasında uğradığı sözlü şiddetin sonraki aşamalarda da sürdüğünü, ifade alma ve nezaret süreçlerinde bu tür tutumların tekrarlanarak “rutin” bir uygulama haline geldiğini aktarmıştır.

Sözlü  iddetin ve cinsiyetçi k fr n kurumsallaşması, gözaltı uygulamalarını yalnızca fiziksel şiddetin ötesinde, kadınların temel hak ve onurunu derinden sarsan sistematik bir baskı ortamına dönüştürmektedir.

3. Gözaltında Cinsel Şiddet²: Cinsel Taciz, Cinsel Saldırı ve Çıplak Arama

Kadınların bir kısmının yakalama anından itibaren cinsel tacize, cinsel saldırıya ve çıplak aramaya maruz bırakılması gözaltı süreçlerindeki en ağır ihlallerinden biri olarak tespit edilmiştir.

Bazı kadınlar, herhangi bir özel alan sağlanmaksızın toplu veya aleni ortamlarda çıplak aramaya maruz bırakıldığını belirtmişlerdir. Bir kadın götürüldükleri İlçe Emniyet Müdürlüğü'nde 12 kadınla birlikte çıplak aramaya maruz bırakıldıklarını belirtmiştir.

Bir kadın ise başka bir emniyet müdürlüğünde depoya benzer bir yerde başka bir kadınla çıplak aramaya maruz bırakıldığını belirtmiştir.

Bir kadın erkek bir polis tarafından yakalama esnasında cinsel tacize maruz bırakıldığını, maruz kaldığı cinsel şiddeti kadın bir polis memuru ile paylaştığında bunu ifadesinde söylememesi için uyarıldığını, işlemlerinin hızlı bitmesini istiyorsa bunu belirtmemesi gerektiğini söylediğini belirtmiştir. Aynı kadın polis memuru, doktor muayenesi sırasında kadını yalnız bırakmadığından korkuyla doktora darp edildiğini söyleyemediğini ifade etmiştir. Aynı kadın hem nezarethane sürecinde hem de sonraki sağlık muayenesinde farklı kadın polislerle maruz kaldığı cinsel şiddeti paylaşp destek talebinde bulunsa da alaycı bir üslupla karşılaştığını ve kadın polisler tarafından bunu kesinlikle ifadesinde kullanmaması için tehdit edildiğini bildirmiştir.

Bazı kadınların maruz kaldıkları cinsel taciz, cinsel saldırı ve çıplak aramayı birçok tehdit ve yıldırmaya rağmen ifadelerinde belirterek polislerden şikayetçi olduğu tespit edilmiştir.

Öte yandan, bazı görüşmelerde arama sırasında erkek kolluk görevlilerinin hazır bulunması ya da kapıdan izleme ihtimalinin, yaşanan ihlalin psikolojik boyutunu daha da ağırlaştırdığı dile getirilmiştir.

Kadınların gözaltı süreçlerinde maruz kaldıkları çıplak arama uygulamaları, hem fiziksel hem de psikolojik boyutlarıyla ciddi insan hakları ihlallerini gözler önüne sermektedir. Bu tür uygulamalar, ulusal ve uluslararası insan hakları normlarına aykırıdır. Hiçbir güvenlik veya arama prosedürü, kadının bedenine yönelik aşağılayıcı ve nesneleştirici müdahaleyi haklı çıkaramaz.

Bu uygulama, kadın bedenini kontrol altına almak ve itaat ettirmek amacıyla kullanılan, sadece fiziksel bir müdahaleden öteye geçen, sembolik bir güç gösterisi ve cinsel şiddettir. Kadınların, kamuya açık veya özel alanlarda toplu olarak çıplak aranması; onları nesneleştirip, kişiliklerini reddeden, onur kırıcı bir disiplin mekanizmasının parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle, bazı kadınların ifade ettiği üzere, cinsel tacizle birleşen bu arama süreçlerinde, kadın polisler de dahil olmak üzere fail çeşitliliği, sistem içinde cinsiyet ayrımcılığının ve içselleştirilmiş patriyarkal normların bir yansımasıdır.

² Cinsel şiddet, bireyin rızası olmaksızın veya rızasının geçersiz kılındığı durumlarda, cinselliğe yönelik teşebbüs, tehdit ve müdahale içeren her türlü eylem, davranış ve uygulamayı ifade eder. Bu tanım, kişinin cinsel kimliğinin, yöneliminin, toplumsal cinsiyet ifadesinin veya bedensel bütünlüğünün hedef alındığı; onayın olmadığı ya da reddedildiği durumlarda gerçekleştirilen müdahaleleri kapsar. Cinsel şiddet; gerçekleşmiş, teşebbüs edilmiş, tehdit boyutunda kalmış veya gözdağı, şantaj gibi farklı tehdit davranışlarını içeren eylemleri barındırabilir.

4. Kadınların Özgöl İhtiyaçlarının Görmezden Gelinmesi

Kadınların çoğu, gözaltı aracında saatlerce bekletildiğini ve bu sırada su, yemek ve tuvalet ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını beyan etmiştir. Kadınlardan bazıları ilaçlarına erişemediğini, bazıları ise tuvalet ihtiyacı için gösterilen yerlerin özel alan mahremiyetini gözetmeyen yerler olduğunu ve ihtiyaçlarını gidermek için zorlandıklarını belirtmiştir.

Kadınlar, gözaltı sürecinde ped, tuvalet kâğıdı, iç çamaşırı ve sabun gibi temel hijyen malzemelerine erişemediklerini sıklıkla dile getirmiştir. Regl döneminde olan bazı kadınların ped taleplerinin reddedildiği, bir başka kadının ise hamilelik riski nedeniyle yapılan tahlil sonuçları beklenmeksizin hastaneden götürüldüğü ifade edilmiştir. Bu durum, kadınlar açısından hem bedensel sağlık riskini artırmış hem de onur kırıcı bir deneyime dönüşmüştür.

Kadınların zorunlu ve doğal süreçlerinin görmezden gelinmesi, patriyarkal düzenin kadın bedenine yönelik değersizleştirme stratejisinin açık bir yansımasıdır. Söz konusu uygulamalar, kadınların özgöl ihtiyaçlarını karşılamaktan bilinçli bir biçimde kaçınarak, bedenleri üzerindeki denetim ve tahakkümü pekiştiren bir mekanizma olarak işlev görmektedir.

5. Hapishanede Hak İhlalleri ve Kadınların Deneyimleri

Görüşmelerde kadınlar, temiz iç çamaşırı, hijyenik ped, sabun gibi temel ihtiyaç malzemelerinin temininde güçlük yaşadıklarını; revir ve sağlık hizmetlerinin ise sıklıkla geciktiğini veya yetersiz kaldığını aktarmışlardır. **Kadınların bir kısmı sevk sırasındaki kötü muamele ve saatlerce bekletildikleri sevk araçlarının durumu nedeniyle tedaviye erişim sürecinin işkenceye dönüştüğünü ifade etmiştir.** Kadınların bazıları gözaltı süresince yaşanan hak ihlalleri nedeniyle stresten yemek yiyemediklerini ancak hapishaneye geldiklerinde yemek yiyebildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, ailelerine geç haber verilmesi, iletişim hakkının kısıtlanması ve kantine erişimde karşılaşılan zorluklar da sıkça dile getirilen sorunlar arasındadır.

Bazı kadınlar, gözaltı sürecinde maruz kaldıkları şiddetin yarattığı travmayı hapishanede atlatmaya çalıştıklarını ifade etmiş; bazıları ise ancak hapishaneye geldiklerinde yaşadıklarını parça parça hatırlayabildiklerini belirtmiştir. Öte yandan, avukatların düzenli ziyaretleri pek çok kadın tarafından dayanışma ve moral kaynağı olarak tanımlanmıştır. Bu ziyaretler sayesinde sorunlarını raporlayabildiklerini, hapishane yönetimine iletebildiklerini ve kendilerini daha az yalnız hissettiklerini vurgulamışlardır. Ayrıca, benzer deneyimleri paylaşan diğer tutuklularla kurulan dayanışma ağlarının, duygusal ve psikolojik destek bağlamında önemli bir katkı sunduğu dile getirilmiştir.

6. Savunmaya Yönelik Cinsiyetçi Saldırı: Kadın Avukatların Hedef Gösterilmesi

Gözaltına alınanların haklarını savunmak amacıyla emniyet, adliye ve hapishanelerde yoğun mesai yapan kadın avukatların fotoğraflarının, rızaları dışında eskort sitelerinde paylaşıldığı tespit edilmiştir. Bu durum yalnızca kişisel hakların ihlali değil, cinsel şiddetin dijital ortamdaki en tehlikeli ve en bariz biçimlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadın avukatlar, yalnızca bir mesleği icra etmekle kalmaz; aynı zamanda kadınların hakları için de aktif mücadele verir. Bu sebeple, kadın avukatların hedef gösterilmesi, kadınların hukuki dayanışma imkânlarını da zayıflatmayı amaçlayan stratejik bir saldırı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadın avukatlara yönelik bu saldırıların, kadınların mesleki, kamusal ve politik varlığını doğrudan hedef alarak, kadın bedenini rıza dışı biçimlerde teşhir edip cezalandırmayı amaçlayan patriyarkal şiddet düzenini pekiştirmektedir.

Tüm bu bulgular, gözetim sürecini salt bir adli işlem olmaktan çıkarıp, **kadın bedenini denetleyen, itaat altına alan ve cezalandıran** bir iktidar pratiğine dönüştüren çok katmanlı bir tahakküm ilişkisini açığa çıkarmaktadır.

Sonuç

Bu rapor, gözetim ve hapisane süreçlerinde kadın bedeninin ve kimliğinin sistematik bir şekilde yok sayıldığı, aşağılandığını ve denetime alındığını açıkça ortaya koymaktadır. İncelenen tanıklıklar, yalnızca bireysel olayların ötesinde, patriyarkal denetim mekanizmalarının, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve kurumsal güç ilişkilerinin derin izlerini taşımaktadır.

Raporda ortaya çıkan ihlaller, kadınların bedenleri ve öznel deneyimleri üzerinden uygulanan cinsel ve psikolojik şiddetin yanı sıra, devlet organlarının uygulamalarında var olan yapısal adaletsizliklere de işaret etmektedir. Gözetim süreçlerinde yaşanan orantısız güç kullanımı, işkence, kötü muamele, cinsel taciz, cinsel saldırı, cinsiyetçi söylemler ve çıplak arama gibi müdahaleler, kadınların kamusal alanda varlıklarını bastırma ve öz saygılarını yok etme amacı güden sistematik bir tahakküm biçimi olarak okunmalıdır.

Öte yandan, raporda yer alan tanıklıklar, kadınların bu süreçlerde yalnızca şiddete maruz bırakılan özne olmaktan ziyade, aynı zamanda direniş ve dayanışma örnekleri sunduğunu da gözler önüne sermektedir. Kadınlar, bu baskıcı uygulamalara karşı direnen, seslerini yükselten ve hak taleplerini savunan aktif aktörler olarak önem kazanmaktadır.

Sonuç olarak, gözetim ve hapisane süreçlerinde kadınlara yönelik uygulamalar, yalnızca bireysel hak ihlallerini aşan, toplumsal cinsiyet temelli adaletsizliklerin ve patriyarkal yapının eleştirisini gerektiren geniş kapsamlı bir sorundur.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi olarak kadınlara yönelik hak ihlallerine karşı mücadele etmeye devam edeceğiz.

Teşekkür

Bu raporun hazırlanmasında emeği geçen, gözetim ve tutukluluk süreçlerinde kadınlarla görüşmeler gerçekleştiren, hukuki desteği kesintisiz şekilde sürdüren ve tanıklıkları dikkatle belgeleyen İstanbul Barosu üyesi tüm kadın meslektaşlarımıza içten teşekkürlerimizi sunarız.